

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

2016 жылғы 11 сәуір

Алматы қ.

1. 2016 жылғы наурыздағы инфляция

Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің ресми деректері бойынша 2016 жылғы наурызда инфляция 0,5% (2015 жылғы наурызда – 0,1%) болды. Азық-түлік тауарлары 0,5%-ға (0,2%-ға өсу), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,9%-ға (0,0%-ға) қымбаттады. Ақылы қызмет көрсету тарифтері 0,3%-ға (0,1%-ға өсу) өсті.

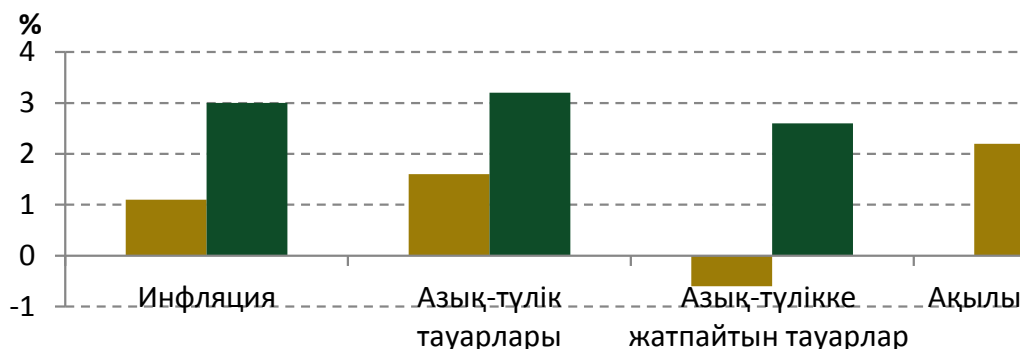
Азық-түлік тауарлары нарығында 2016 жылғы наурызда көбінесе жарманың бағасы 2,7%-ға, кондитер өнімдері 2,4%-ға, қант 1,6%-ға, макарон өнімдері 1,1%-ға, май мен тоң май 0,8%-ға, балық және теңіз өнімдері 0,8%-ға, нан 0,5%-ға өсті.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлардың ішінде киім мен аяқ киімнің бағасы 0,7%-ға, дәрі-дәрмектер 2,0%-ға, тұрмыстық үй заттары 1,2%-ға өсті, бензин 0,7%-ға арзандады.

Ақылы қызметтер тобында тұрғын үй-коммуналдық қызметтердің ақысы 0,2%-ға өсті, оның ішінде қоқысты жинау тарифтері 1,5%-ға, тұрғын үйді ұстау 0,7%-ға, ыстық су 0,4%-ға көтерілді. Байланыс қызметі 0,6%-ға, амбулаторлық қызмет 0,4%-ға, көлік және білім беру қызметінің әрқайсысы 0,1%-ға қымбаттады.

2016 жылғы қаңтар-наурызда инфляция 3,0% (2015 жылғы қаңтар-наурызда – 1,1%) болды. Жылдың басынан бастап азық-түлік тауарларының бағасы 3,2%-ға (1,6%-ға өсу), азық-түлікке жатпайтын тауарлар 2,6%-ға (0,6%-ға төмендеу), ақылы қызмет көрсету 3,1%-ға (2,2%-ға өсу) қымбаттады (1-график).

2015 және 2016 жылғы қаңтар-наурыздағы инфляция және оның негізгі топтары

Инфляция жылдық көрсеткіш бойынша 2016 жылғы наурызда 15,7% (2015 жылғы желтоқсанда – 13,6%) деңгейінде қалыптасты. Бұл ретте азық-түлік тауарларының бағасы 12,7%-ға (10,9%-ға), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 26,5%-ға (22,6%-ға) өсті. Ақылы қызмет көрсету бір жылда 9,1%-ға (8,1%-ға) қымбаттады.

2. 2015 жылғы төлем балансы және сыртқы борыш

2015 жылы ағымдағы операциялар шотының тапшылығы 2014 жылғы 6,4 млрд. АҚШ долл. профицитпен салыстырғанда 5,8 млрд. АҚШ долл. (ІЖӨ-нің (-)3,1%) болды және таза экспорт көрсеткішінің қысқаруына негізделді.

Сауда балансының оң сальдосы 2014 жылғы көрсеткішке қатысты 65,5%-ға (36,7 млрд. АҚШ долл.) төмендей отырып, 12,6 млрд. АҚШ долларын құрады.

Энергия ресурстарына әлемдік сұраныс пен бағаның құлдырауына байланысты 2015 жылғы төлем балансын жіктеу бойынша тауарлар экспорты 2014 жылға қатысты 42,3%-ға төмендеп, 46,3 млрд. АҚШ долл. (2014 жылы 80,2 млрд. АҚШ долл.) болды. Орташа алғанда 2015 жылы Brent сұрыпты мұнайдың бағасы бір баррель үшін 52,4 АҚШ долл. (2014 жылы орташа алғанда бір баррель үшін 98,9 АҚШ долл.) болды. Мұнай және газ конденсаты экспортының құны 2 есе қысқарып, 26,8 млрд. АҚШ долларын құрады. Қалған тауарлар бойынша экспорт 26,6%-ға қысқарды.

Тауарлар импорты 22,7%-ға қысқарып (2014 жылы 43,5 млрд. АҚШ долл.), 33,6 млрд. АҚШ долл. болды. Импортың жалпы көлемінде өнімнің барлық дерлік түрін әкелу қысқарды, бұл ретте барынша қысқарту азық-түлікке жатпайтын тұтыну тауарлары бойынша орын алды – 38,6%-ға.

Сауда балансы профицитінің айтарлықтай қысқаруына қарамастан, ағымдағы шотқа қысым ағымдағы операциялар шотының басқа құрауыштары бойынша теріс баланстардың қысқаруы есебінен төмендейді. Шикізат экспортынан кірістердің төмендеуі нәтижесінде тікелей инвестициялардан бейрезиденттердің кірістері 2014 жылы 19,8 млрд. АҚШ долларынан 2015 жылы 8,8 млрд. АҚШ долларына дейін айтарлықтай қысқарды. Сыртқы сауда операциялары көлемдерінің төмендеуі халықаралық қызметтер тапшылығының 15,0%-ға 5,4 млрд. АҚШ долларына дейін қысқаруына негіз болды.

Негізінен тікелей инвестициялау операцияларымен және ҚР Үкіметінің қаражатты тартумен қамтамасыз етілетін қаржы шоты бойынша капиталдың таза әкелінуі (Ұлттық Банктің резервтік активтерімен операцияларды қоспағанда) 2015 жылы 10,6 млрд. АҚШ долларын (2014 жылы 6,8 млрд. АҚШ долл.) құрады.

Шикізат тауарлары үшін жағымсыз баға конъюнктура жағдайларында шетелдік тікелей инвестициялар келуінің төмендеуі орын алады. 2015 жылы шетелдік тікелей инвестициялардың жалпы әкелінуі 37,5%-ға қысқарып, 14,8 млрд. АҚШ долл. болды. Қазақстан резиденттерінің тікелей инвестициялары түріндегі сыртқы активтер 3,2 млрд. АҚШ долларына ұлғайды, бұл бейрезиденттердің фирмааралық берешегінің ұлғаюына және Қазақстан кәсіпорындарының шетелдік еншілес ұйымдардың капиталына салымдармен байланысты. Нәтижесінде, тікелей инвестициялардың теріс балансы (капиталдың таза әкелінуі) 3,4 млрд. АҚШ долл. (2014 жылы 4,8 млрд. АҚШ долл.) болды.

Қаржы шотының қалған құрауыштары (портфельдік және басқа инвестициялар) бойынша капиталдың таза әкелінуі негізінен ҚР Ұлттық қорының шетелдік активтерінің 8,3 млрд. АҚШ долл. қысқаруымен, ҚР Қаржы министрлігінің 4,0 млрд. АҚШ долл. еурооблигацияларының орналасуымен және Азия Даму Банкінен 1 млрд. АҚШ долл. сомасындағы қарызды тартумен байланысты.

Капиталдың таза әкелінуі сондай-ақ Қазақстан банктерінің банктердің бейрезиденттер шығарған бағалы қағаздарын сатумен байланысты операцияларымен және банктердің шетелдік шоттардағы активтерінің азаюымен қамтамасыз етілді.

Ағымдағы операциялар шотының қалыптасқан тапшылығы қаржы шоты операцияларының есебінен, сол сияқты 2015 жылғы екінші және үшінші тоқсандарда Ұлттық Банктің резервтік активтерін пайдалану есебінен де қаржыландырылды. Тұтастай алғанда, бір жыл ішінде төлем балансының операциялары есебінен резервтік активтердің төмендеуі 0,8 млрд. АҚШ долларын құрады. 2015 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша халықаралық резервтер (Ұлттық қордың активтерін есептемегенде) 27,9 млрд. АҚШ долл. бағаланды, бұл қазақстандық тауарлар мен қызметтер импортының 7,4 айын жабуды қамтамасыз етеді.

2015 жылғы 31 желтоқсанда Қазақстан Республикасының сыртқы борышы бір жыл ішінде 4 млрд. АҚШ долл. (2,5%-ға) дерлік азая отырып, 153,5 млрд. АҚШ долл. болды.

Сыртқы борыштың құрылымында 7,9% немесе 12,2 млрд. АҚШ долл. мемлекеттік секторға¹ тиесілі, 5,2% немесе 8,0 млрд. АҚШ долл. – Банктер² секторының сыртқы борышы, 33,5% немесе

¹ «Мемлекеттік басқару органдары» (Қазақстан Республикасының Үкіметі) және «Орталық Банк» (Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі) кіреді.

² Екінші деңгейдегі банктер және «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ кіреді

51,5 млрд. АҚШ долл. – тікелей инвестициялармен байланысты емес Басқа секторлардың берешегі, ал қалған 53,3% немесе 81,8 млрд. АҚШ долл. – Басқа секторлардың³ фирмааралық берешегі.

ҚР Үкіметінің (мемлекеттік басқару органдарының) сыртқы борышы 2015 жылы 4,0 млрд. АҚШ долл. ұлғайды, ал Банктердің сыртқы борышы және Басқа секторлардың жиынтық сыртқы міндеттемелері (фирмааралық берешекті қоса алғанда) негізінен борыштық бағалы қағаздардың құнын өтеу және теріс қайта бағалау есебінен тиісінше 2,1 млрд. АҚШ долларына және 5,7 млрд. АҚШ долларына қысқарды.

2014 жылғы 31 желтоқсандағы 72,4%-бен салыстырғанда сыртқы борыштың ІЖӨ-ге қатынасының көрсеткіші 83,0% болды.

3. Нақты айырбастау бағамы

2016 жылғы қаңтарда нақты көрсетуде теңгенің 6,3%-ға әлсіреуі орын алды (37 елдің валюталарына нақты тиімді айырбастау бағамы индексінің негізінде), ал 2014 жылдың басынан 2016 жылғы қаңтар аралығында 30,3%-ға әлсіреді.

2016 жылдың екі айының ішінде теңгенің Ресей рубліне нақты көрсетуде нығаюы (нақты айырбастау бағамы) 2,1% құрады, ал 2014 жылдың басынан 2016 жылғы ақпан аралығында теңгенің нақты көрсеткіш бойынша құны өзгере қойған жоқ.

Негізгі сауда әріптестердің валюталарына нақты айырбастау бағамы кестеде көрсетілген.

Кесте. Теңгенің нақты айырбастау бағамы индексінің өзгеруі

Валюта	2016 жылғы қаңтар – ақпан	2014 жылғы қаңтар – 2016 жылғы ақпан
Ресей рубліне	2,1%-ға нығаю	0,1%-ға нығаю
АҚШ долларына	8,2%-ға әлсіреу	47,3%-ға әлсіреу
Еуроға	9,9%-ға әлсіреу	33,9%-ға әлсіреу
Қытай юаніне	7,9%-ға әлсіреу	44,8%-ға әлсіреу
Белорусь рубліне	4,0% ға нығаю	9,8%-ға әлсіреу
Қырғыз сомына	2,6%-ға әлсіреу	28,5%-ға әлсіреу

4. 2016 жылғы наурыздағы халықаралық резервтер және ақша базасы

2016 жылғы 31 наурыздағы жағдай бойынша алдын ала бағалауға сәйкес⁴ халықаралық резервтер (Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қоспағанда) және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ақша базасы мынаны құрады:

	Ағымдағы бағамен
Жалпы халықаралық резервтер, млн. АҚШ долл.	28 496,0
Таза халықаралық резервтер, млн. АҚШ долл.	27 606,6
оның ішінде:	
ЕАВ-дағы таза активтер	18 550,2
Алтын	9 056,4
Ақша базасы, млрд. теңге	4 993,2
Тар ақша базасы, млрд. теңге	4 127,7
<i>ЕДБ-ның ҚРҰБ-дағы мерзімді депозиттері, млрд. теңге</i>	<i>820,1</i>
KZT/USD (кезең соңында)	343,62

³ Банктік емес қаржы корпорациялары, қаржылық емес корпорациялар, сондай-ақ үй шаруашылықтары мен үй шаруашылықтарына қызмет көрсететін коммерциялық емес ұйымдар

⁴ Бағаға сыртқы басқарудағы активтер бойынша аудиттелмеген деректер кіреді.

Алтынның бағасы (1 трой унциясы үшін USD)	1 233,60
---	----------

ЕАВ-дағы таза активтер – ЕАВ-дағы жалпы активтер мен міндеттемелердің арасындағы айырма

тар ақша базасы – ЕДБ-ның ҚРҰБ-дағы мерзімді депозиттерін есептемегендегі депозиттер және арнайы мақсаттағы шоттар бойынша ақша базасы, %

2016 жылғы наурызда Ұлттық Банктің жалпы халықаралық резервтері ұлғайды. Ұлттық Банктің жалпы халықаралық резервтері 851,3 млн. АҚШ долларға немесе 3,1%-ға өсті. Бұл ретте шетел валютасындағы таза активтер 754,8 млн. АҚШ долларына, ал алтындағы активтер бағасының 0,04%-ға аздап төмендеуі жағдайында жүргізілген операциялар нәтижесінде 103,1 млн. АҚШ долларына ұлғайды.

Ішкі валюта нарығында валютаны сатып алумен және Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның келіп түсуімен қамтамасыз етілген халықаралық резервтердің өсімі банктердің шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың төмендеуімен, банктермен валюталық-пайыздық своп операцияларының аяқталуымен, Ұлттық қор активтерін толықтыру және Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету жөніндегі операциялармен бейтараптандырылды.

Елдің халықаралық резервтері Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін (жедел деректер бойынша 64,3 млрд. АҚШ доллары) қоса алғанда бір айда тұтастай алғанда 1,8%-ға өсіп, 92 807,6 млн. АҚШ доллары болды.

2016 жылғы наурызда ақша базасы 4 993,2 млрд. теңгені құрады. Ақша базасының бір айда кеңеюі 9,4% немесе 427,0 млрд. теңге болды. Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін қоспағандағы ақша базасы 4 127,7 млрд. теңгеге дейін 3,7%-ға тарылды.

2016 жылғы ақпанда ақша массасы 17 428,8 млрд. теңгеге дейін 1,5%-ға қысқарды, айналыстағы қолма-қол ақша 1 237,5 млрд. теңгеге дейін 5,4%-ға өсті, банк жүйесіндегі депозиттер 16 191,3 млрд. теңгеге дейін 2,0%-ға азайды. Ақша массасының құрылымындағы депозиттер үлесі 2016 жылғы қаңтардағы 93,4%-дан айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі аясындағы депозиттердің көлемі қысқаруы салдарынан ақпанда 92,9%-ға дейін төмендеді.

5. 2016 жылғы наурыздағы ақша және валюта нарықтары

2016 жылы наурызда автоматты РЕПО нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 2016 жылғы ақпанмен салыстырғанда 37,3%-ға ұлғайып, 5 397,8 млрд. теңге болды. 1 күндік РЕПО операциялары бойынша орташа алынған мөлшерлеме 2016 жылғы ақпандағы 15,8%-дан наурызда 15,0%-ға дейін төмендеді.

Своп нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 2016 жылғы ақпанмен салыстырғанда 40,0%-ға төмендеді және 1 622,4 млрд. теңге болды. 1 күндік своп операциялары бойынша орташа алынған мөлшерлеме 2016 жылғы ақпандағы 17,0%-дан наурызда 12,6%-ға дейін төмендеді.

2016 жылғы наурызда теңгенің айырбастау бағамы бір АҚШ доллары үшін 340,15 – 347,96 теңге аралығында өзгерді. 2016 жылғы наурыздың соңында теңгенің АҚШ долларына биржалық бағамы бір айда 1,5%-ға нығайып, бір АҚШ доллары үшін 343,62 теңге болды.

Қазақстан қор биржасында KZT/USD валюталық жұбы бойынша биржалық операциялар көлемі 2016 жылғы ақпандағымен салыстырғанда 24,1%-ға ұлғайып, 3,0 млрд. АҚШ долларын құрады. Биржадан тыс валюта нарығында KZT/USD валюталық жұбы бойынша операциялар көлемі 0,7 млрд. АҚШ долларына дейін 36,0%-ға өсті.

Тұтастай алғанда, ішкі валюта нарығында KZT/USD валюталық жұбы бойынша операциялар көлемі 2016 жылғы ақпанмен салыстырғанда 26,1%-ға ұлғайып, 3,6 млрд. АҚШ долларын құрады.

Ұлттық Банктің 2016 жылғы наурыздағы өктемдігі

Ұлттық Банк 2016 жылғы наурызда ішкі валюта нарығында өктемдік жүргізді, олардың көлемі шетел валютасын сатып алу түрінде 1 235,95 млн. АҚШ долларын құрады. Ұлттық Банктің валюта

нарығына қатысу үлесі 41,7%. Осы операцияларды жүргізудің қажеттілігіне АҚШ долларына төмен сұраныс пен оған өскен ұсыныс арасындағы айтарлықтай теңгерімсіздік себеп болды.

Шетел валютасына ұсыныстың ұлғаюуына мұнай бағасының тұрақтану аясында теңгемен құралдардың тартымдылығының өсуі және Ресей рублінің әлемдік валюталарға бағамының нығаюуы себеп болды. Банктердің шетел валютасынан теңгеге конвертациялау бойынша операциялары көлемінің өскені байқалады.

Сондай-ақ халықтың валюталық басымдық беруі өзгерді. Қолма-қол шетел валютасы нарығында 10 жыл ішінде халықтың АҚШ долларын сату көлемі сатып алу көлемінен асып түсті. Депозит нарығында шетел валютасындағы депозиттердің азаюуы (теңгемен депозиттер бойынша ұсынылған мөлшерлемелер 10%-дан 14%-ға дейін артуы және валюталық депозиттер бойынша – 3%-дан 2%-ға дейін төмендеуі салдарынан) аясында теңгемен салымдар өсіп жатыр.

Шетел валютасының ағымдағы ұсынысы ішкі жүйелік сипатта және іргелі факторлардың ықпалына себеп болмаған теңгенің күрт нығаюуына әкелуі мүмкін. Теңгенің айырбастау бағамының осылай өзгеруі төлем балансына және ұлттық тауар өндірушілер үшін бәсекелестік жағдайды нашарлата отырып, жалпы экономикаға теріс ықпал етеді. Оның үстіне, теңгенің айтарлықтай қымбаттауы айырбастау бағамы серпінінде тұрақты үрдіске қатысты теріс күтулерді қалыптастыруы және халықтың активтерін долларсыздандыру үрдісін тоқтатуы мүмкін.

6. 2016 жылғы наурыздағы мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2016 жылғы наурызда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша аукцион өткізілмеді. Қаржы министрлігінің 2016 жылғы наурыздың соңына айналыстағы мемлекеттік бағалы қағаздарының көлемі өткен аймен салыстырғанда 0,5%-ға азайып, 5652,3 млрд. теңгені құрады.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқамерзімді ноттары.

Ұлттық Банктің ноттары эмиссиясының көлемі 2016 жылғы наурызда 408,7 млрд. теңге болды. Бұл ретте 1 айлық ноттарды (408,7 млрд. теңге) орналастыру бойынша 4 аукцион өткізілді. Орналастырылған 1 айлық ноттар бойынша тиімді кірістілік 16,28%, 17,35% 17,67 және 18,13% болды. 2016 жылғы наурыздың соңына айналыстағы ноттар көлемі өткен аймен салыстырғанда 1,2%-ға азайып, 408,7 млрд. теңге болды.

7. 2016 жылғы ақпанның соңындағы жағдай бойынша депозит нарығы

Резиденттердің депозит ұйымдарындағы депозиттерінің көлемі бір айда 2,0%-ға төмендеп, 2016 жылғы ақпанның соңында 16 191,3 млрд. теңге болды. Жалпы депозиттер көлемінің төмендеуі 2016 жылғы ақпанда айырбастау бағамының нығаюуына байланысты оның валюталық бөлігінің қайта бағалануымен негізделді (қайта бағалаудың валюталық факторын алып тастағанда өсу 2,1% деп бағаланады).

Заңды тұлғалардың депозиттері 9 266,0 млрд. теңге (1,7%-ға төмендеу), жеке тұлғалардың депозиттері – 6 925,3 млрд. теңге (2,5%-ға төмендеу) болды.

Ұлттық валютадағы депозиттердің көлемі 5 259,5 млрд. теңге (бір айда 5,6%-ға өсу), шетел валютасындағы – 10 931,7 млрд. теңге (5,3%-ға төмендеу) болды. Теңгедегі депозиттердің үлес салмағы бір айда 30,1%-дан 32,5%-ға дейін өсті.

Мерзімді депозиттер 2016 жылғы ақпанның соңында 12 002,0 млрд. теңгеге дейін 2,5%-ға төмендеді. Мерзімді депозиттер құрамында ұлттық валютамен салымдар 3 356,6 млрд. теңге (5,5%-ға өсу), шетел валютасымен – 8 645,4 млрд. теңге (5,3%-ға төмендеу) болды.

2016 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғалардың ұлттық валютамен мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 15,4%, жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 11,5% болды.

8. 2016 жылғы ақпанның соңындағы жағдай бойынша кредит нарығы

Банктердің экономиканы кредиттеуінің көлемі 2016 жылғы ақпанның соңында бір ай ішінде 2,4%-ға төмендеп, 12 532,6 млрд. теңге болды. Жалпы алғанда кредиттеу көлемінің төмендеуі 2016 жылғы ақпанда айырбастау бағамының нығаюына байланысты оның валюталық бөлігінің қайта бағалануымен сондай-ақ нарықтағы кредит белсенділігінің төмен болуымен байланысты болды.

Ұлттық валютамен кредиттер көлемі 8 167,5 млрд. теңге (бір айда 1,6%-ға төмендеу), шетел валютасымен 4 365,1 млрд. теңге (4,0%-ға төмендеу) болды. Теңгемен кредиттердің үлес салмағы бір айда 64,6%-дан 65,2%-ға дейін өсті.

2016 жылғы ақпанның соңына ұзақмерзімді кредиттеу 10 362,2 млрд. теңге, қысқамерзімді – 2 170,4 млрд. теңге болды.

Заңды тұлғаларға кредиттер 2016 жылғы ақпанның соңына бір айда 2,5%-ға азайып, 8 473,3 млрд. теңге болды, жеке тұлғаларға – 2,2%-ға, 4 059,3 млрд. теңгеге дейін азайды. Жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы бір айда 32,3%-дан 32,4%-ға дейін өсті.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеу 2016 жылғы ақпанда 0,6%-ға артып, 2 336,4 млрд. теңге болды (экономикадағы кредиттердің жалпы көлемінің 18,6% құрады).

Салалар бойынша банктердің экономикаға кредиттерінің барынша айтарлықтай сомасы сауда (жалпы көлемдегі үлесі – 19,4%), өнеркәсіп (17,3%), құрылыс (7,6%), ауыл шаруашылығы (4,0%) және көлік (3,9%) сияқты салаларға тиесілі.

2016 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша сыйақының орташа алынған мөлшерлемесі 19,1%, жеке тұлғаларға – 18,6%.